

નિતનેઈ ગુરુદેવ પદ્મતી ભઈ ન્યારી ન્યારી ॥

કરુતારક શિષ્ય પ્રથમ ભક્તી વપુ મંગળકારી ॥

કૃપનપાલ કરના સમુદ્ર રામાનુજ સમનાહ બિયો ॥

સહસ્ર આસ્ય ઉપદેશ કરી જગત ઉદ્ધારન જતન કીયો ॥

રાનુજ સ્વામીનો પ્રસંગ.

રામાનુજ સ્વામી શેષ નાગનો અવતાર હતા અને જેમ શેષ નાગને હજાર મેં હતાં તેમ તેમણે હજારો પ્રકારથી લોકોને ઉપદેશ કરીને હરી ભક્તી શીખવી. તેમને તેમના ગુરુએ એક ગુરુમંત્ર આપ્યો હતો કે જે એવો સિદ્ધ મંત્ર હતો કે તેનો જાપ કરવાથી શ્રી હરી ધ્યાનમાં પ્રગટ મૂર્તિમાન થઈ દર્શન દેતા. તે મંત્ર તેમના ગુરુએ તેમને ગુપ્ત રાખવાનું કહ્યું હતું. પણ પોતાનો ક્યાનો ભાગ વીશેષ હતો તેથી તેમણે બીજા લોકોને પણ તે મંત્ર સંભળાવાની રચી કરી અને પોતાના પ્રમાણે અન્યલોકો પણ તે જ્ઞાને પામે તેમ જાણીને તેમણે દરવાજો ચઢી મોટા ઉચ્ચાર કરીને તે મંત્ર જપવા માંડ્યો અને જે જે લોકોએ તે મંત્ર સાંભળ્યો અને જપવા માંડ્યો તે બધા સિદ્ધ દશાને પામી ગયા. તેમને ભક્તિની ખરી ચોટ લાગી ગઈ હતી, તેમના હજારો લોકો શિષ્ય થયા હતા. તે પોતે દક્ષિણ દેશમાં રહેતા હતા. એક વાર ત્યાંથી જગન્નાથજી દર્શન કરવાને પોતાના હજારો શિષ્યને લેઈને ગયા પણ જગન્નાથજીમાં તેમણે ધણો અશુદ્ધ આચાર જોયો તેથી ત્યાંના પુજારીઓને તેમણે કાઠી મુક્યા અને પોતાના શિષ્યો સાથે તેમણે પવિત્રપણાથી ઠાકોરજીની પુજા કરવા માંડી, પણ જગન્નાથજીએ તે અંગી-કાર કરી નહીં અને તેમને પ્રગટ થઈને કહ્યું કે હું તો મારા પંડ્યાઓની સેવાથી પ્રસન્ન રહું છું; કારણ કે તેઓ મારી સેવા ભાવ લાવીને કરે છે અને હું તેમના ભાવને આધીન થઈ ગયો છું. તેથી હું તેમની પવિત્રતા અપવિત્રતા જોતો નથી. રામાનુજ સ્વામીએ તેમને કહ્યું કે તમે ક્યા શાસ્ત્રમાં અશુદ્ધ સેવા કરવાનું કહ્યું છે તે મને કહો. તેમ કરીને તેમણે વેદના મંત્ર બોલીને પવિત્રતાથી ઠાકોર સેવા કરવી તેજ પોતાની વાત સિદ્ધ કરી આપી. ત્યારે જગન્નાથજી તે સાંભળીને ચુપ થઈ રહ્યા. રામાનુજ સ્વામી પણ તેમના આરદ્ર ભક્ત હતા, તેથી તેમના પ્રેમ આગળ જગન્નાથજી દેવનું કંઈ આશ્ચર્ય નહીં. અને તેમણે પ્રમાણ સાથે વાત કરી તેથી તેમની તે વાત ભગવાનને કબુલ કરવી પડી. અને તેમને અવગુણ મનમાં લીધો નહીં. રામાનુજ સ્વામીએ જગન્નાથજીની જોરાવરીથી પવિત્રપણે સેવા કરવા માંડી જેથી ભગવાન અકળાયા તેથી પોતાના ગરૂડને પોતે આજ્ઞા કરી કે જ્યારે રામાનુજ રાતે ઊઠી જાય ત્યારે તમે તેના બધા શિષ્યો સહીત તમારી પાંખોમાં સંભારીને બરીને તેમને પોતાને ગામ રાતો રાત મુકી આવો. ગરૂડે તે પ્રમાણે કર્યું અને પછી પોતાના અસલના પુજારીઓને તેમણે ઠાકોર સેવામાં પાછા દાખલ કર્યા. રામાનુજ સ્વામી સવારમાં ઊઠ્યા ત્યારે તો તેમણે પોતાના ગામમાં પોતાને આવેલા દીઠા અને તેથી તેમણે વિચાર કર્યો કે શ્રી હરીની મરજી એમજ છે તો હવે આપણે ત્યાં પાછા જવું નહીં. અને પુજારીઓના ભાવને લીધે ઠાકોરજીએ અશુદ્ધ સેવા પણ વિશેષ માની.

છપ્પય છંદ ॥

ચતુર મહંત દિગ્ગજ ચતુર ભક્તિ ભુમિ દાવેં રહે ॥

શ્રુતિજ્ઞા શ્રુતિદેવ રિપલ પુહકર ઇભુ ઐસેં ॥

જમણ અને તું મારી પયારીમાં સુધ જળે, તે પ્રમાણે તે રાત્રે સુઈ રહો. ત્યારે પેલું જૂત હંમેશની માફક ત્યાં આવ્યું ત્યારે તેના બાપે પુછ્યું કે તું કાણ છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે હું જૂત છું. ત્યારે તેણે કહ્યું કે અહીંયાં કેમ આવ્યો છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે હું પૂર્વજન્મમાં એક સોની હતો અને વ્યભીચારમાં હું બહુ આસકતી રાખતો હતો, પરંતુ તે પરીપુર્યું ન થવાથી મરતી વખતે માફ ચિત્ત તેમાં રહ્યું અને તેથી મને આ ભુતયોની પ્રાપ્ત થઈ છે; માટે તેની સદગતી કરવા સાફ હું દેશે દેશ ફર્યો પણ કોઈ જગ્યાએ મારી ગતી થઈ નહીં. અને મેં તમારી કીર્તી મુલકો મુલક ધણી સાંભળી તેથી મારી ગતિના હેતુથી હું તમારે ઘેર આવીને તમારા છોકરાને સતાવું છું, તેથી તમે કોઈ દીવસ મને ગતિને પહેંચાડો, માટે તમારે શરણે આવ્યો છું. શ્રીરંગજીએ પોતાને ત્યાં જ્યારે સાધુ પધારતા ત્યારે પગ ઘોષને ચર્ચામૃત એકઠું કરીને રાખી મુકતો, તેમાંથી તેને આચમન આપ્યું એટલે તે દીવ્ય રૂપ ચતુર્ભુજ મૂર્તિ થઈ વિમાનમાં બેસીને ત્યાંથી ગયો.

છપ્પયછંદ.

નિર્વેદ અવધિકલિ કૃષ્ણદાસ અનપરિહરી પયપાન કિયો ॥
જકે શિરકર ધર્યો તાસુ કરતર નહી અડયો ॥
અર્થો પદ નિર્વાને સોધ નિરલે કરિ છડયો ॥
તેજપુંજ બલ લજન મહામતિ ઉર્ધ્વરેતા ॥
સેવતચરન સરોજરમ્ભ નાના ભુવ જેતા ॥
દાહિમા વંશ દિનકર ઉદૈસંત કમલહિય મુખદિયો ॥
નિર્વેદ અવધિ કિલ કૃષ્ણદાસ અનપરિહરિ પયપાન કિયો ॥

પૈહારીજીનો પ્રસંગ.

પૈહારીજી દુધ પીને રહેતા હતા અને તે ઉપરથી તેમનું નામ પૈહારી પડ્યું હતું. તે એવા પ્રતાપી થયા કે તે જોને માથે હાથ મુકતા તથા શીખ્ય કરતા તેને ફરીને ખીજ કોઈ પાસે હાથ ધરીને માગવાનો વખત રહેતો નહીં. ફલુક નામનો રાજા તેમનો શિષ્ય થયો હતો પણ તેની વાત કહેતાં પહેલાં હું પૈહારીજીની વાત કહું છું. પૈહારીજી પોતે પર્વતોની ગુફામાં એકાંત બજનને માટે રહેતા હતા, ત્યાં કોઈ વાર એક વાઘ તેમના બારણા આગળ આવ્યો. ત્યારે તેને જોઈને તેમણે અતીથી માન્યો. અને પોતાની જાગ કાપીને તેને આપી. તેનો આવો બાવ જોઈને શ્રી હરીએ તે વાઘનું રૂપ મટાડીને પોતાનું ચતુર્ભુજ રૂપ દેખાડીને તેને દર્શન આપ્યું. ત્યારે તેમણે શ્રી હરીને પુછ્યું કે આમ કેમ કર્યું ? ત્યારે બગવાને કહ્યું કે તમારો આવો સાચો બાવ જોઈને મેં તમને દર્શન આપ્યું. આ વખતમાં કોઈ રોટલાનો કકડો આપી શકતું નથી અને તેને ઠેકાણે તમે પોતાનું શરીર કાપીને આપ્યું ? એ તમારી બારે ઉદારતા અને હરી ભક્તી છે । અને તે જોઈ મેં તમને પ્રગટ દર્શન દીધું. હવે પેલા રાજાની વાત ચાલી. તે એવી છે કે તે રાજા સાચો ભક્ત થયો હતો. તે એક વાર ચાળમાં નેવેધ ધરાવવા લેધ જતો હતો ત્યાં રસ્તામાં તેમાંથી એક કકડો પડી ગયો તે તેના કુંવરે લેધને મોંમાં મુક્યો. તે પછવાડેથી તેણે જોયું એટલે તેણે કુંવરને કહ્યું કે, મારા હાકારજીને ધરાવ્યા પહેલાં તે ખાધું માટે તને તલવારથી મારી નાંખું ? એમ કહી તલવાર લેઈ તે મારવા દોડ્યો, પણ તે છોકરો એક સાધુની ઓથે સંતાઈ ગયો એટલે તે સાધુએ તેને

પોતે સેવામાં જાણે ગળા ગયા હોય તેમ બતાવ્યું. તે ઉપરથી ગારજીએ તેમને તાળાંકુંચીઓ પશુ સોંપી દીધી. એક દિવસ રાજાનો કુંવર કે જેનો બાપ પશુ શ્રાવક ધર્મનો હતો અને તેણે તે મંદિર બંધાવ્યું હતું તે મંદિરમાં દર્શન કરવા આવ્યો. ત્યાં પેલા બાણેજે તેને પુછ્યું કે આ મંદિર એવું જાણતા બંધ બનાવ્યું છે કે તેની અંદર સાંજે મંદિર બંધ કર્યો પછી પવન પશુ પેસી શકતો નથી, પશુ જે કોઈ અકસ્માત થાય અને મંદિર ખોલવું પડે અને કુંચી ન જડતી હોય તો તેનો ખીજે કોઈ રસ્તો રાખેલો હશે કે નહીં ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે દેરા ઉપર એક બમર કડી છે તેને ફરવે એટલે તેની બારી થઈ જાય છે અને ત્યાંથી મંદિરમાં ઉતરવાનો ખીજે રસ્તો બને છે. તે વાત બાણેજે ધ્યાનમાં રાખી અને મામાને કહી. પછી એક દિવસે મામા તે મંદિરમાં સંતાઈ રહ્યો અને તે મંદિર સાંજે બંધ થયું અને તાળાં કુંચી થયાં. પછી મોડી રાતે જ્યારે બધાં ઊંઘી ગયાં ત્યારે પેલા બાણેજે દહેરા ઉપર ચઢ્યો અને બમર કડી ફરવી એટલે ત્યાં બારી થઈ ગઈ. એટલે ત્યાં આગળથી તેણે એક દોરડું ફાંસ્યું અને મામાને એતાજીનો કે પેલી મૂર્તિ બાંધી દે. મામાએ તે પારસમણીની મૂર્તિ બાંધી દીધી એટલે બાણેજે તે બેંચી લીધી. પછી ફરીવાર મામાને કાઢવા સાર તેણે દોરડું ફાંસ્યું અને તે ઉપર ચઢીને મામા આવ્યો અને બારીમાંથી નીકળતો હતો, તેવામાં તેને મનમાં ધણો આનંદ થયો કે આ મૂર્તિ હાથ લાગી તે ધણું સારું થયું. અને જન્ને જશુ આબાદ બહાર નીકળીને હવે જોઈશે તેટલો પૈસો પેલા કરીને એક સુંદર મંદિર બંધાવીશું. એવો વિચાર કરતાં તેનું હૃદય પ્રકુક્ષીત થઈ ગયું અને તેનું શરીર ટુલી ગયું તેથી પેલી બારીમાં બરાઈ ગયું. ન તો હેડે ઉતરાયું કે ન તો ઉપર ચઢાયું અને અધવચ બરાઈ રહ્યું. તે ઉપરથી મામાએ બાણેજને કહ્યું કે સવારે બધા શ્રાવકો ઉઠશે ત્યારે મને જોળખશે અને આપડા બેખની તેઓ નિંદા કરશે તથા આપણને પારકા ધર્મના અને દગ સમજશે. તેથી બેહેતર છે કે તું માઈ માયું કાપીને લેઈ જા નેથી મને કોઈ જોળખી શકે નહીં. એ પ્રમાણે બાણેજે કર્યું અને માયું કાપી લીધું. પશુ માયું કાપતી વખતે મામાને એવી બાવના થઈ કે બાણેજ એકસો પડશે માટે તેની મદદમાં જો હું સાથે હોત તો બહુ સારું થાત. પશુ ખેર ! નથી તો કંઈ નહીં એમ સંકલ્પ કર્યો. તેથી તેને બાવનાનો ખીજે દેહ બંધાયો અને પેલા રંમનાથ ઠાકોરની મૂર્તિ આમળ જઈને બેઠો. પેલા બાણેજે હજી રસ્તામાં જતો હતો તે પહેલાં તે ત્યાં ગયો. બાણેજ રસ્તામાં જતાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે મામા જો જીવતા રહ્યા હોત તો મને ધણી મદદ કરત. એમ વીચાર કરતાં તે મૂર્તિ નજીક ગયો એટલે તેણે તે મંદિરનું કામ પાયા ખોદાવવાનું તથા સરસામાન લાવવાનું શરૂ કરેલું જોયું. તે ઉપરથી તે બાણેજ પસ્તાવા લાગ્યો અને પોતાની સેવા ખીજાએ છીનવી લીધી એમ માન્યું, પશુ આગળ જઈને જોતાં પોતાના મામાનેજ ત્યાં દીઠો તેથી તે આશ્ચર્ય પામ્યો. પછી જન્ને જશુ ત્યાં બેઠયા અને પછી જન્નેએ મળીને પોતાની મરજી પ્રમાણે તે મંદિર બનાવરાવ્યું.

હંસનો પ્રસંગ.

કોઈ એક રાજા હતો. તેના શરીરે કાઠ નીકળ્યા હતા, તેથી તેણે બધા વૈદોને એકઠા કરીને કાઠની દવા કરાવરાવી પણ કાઠનાથી કંઈ મટ્યું નહીં. ત્યારે તેણે વૈદોને હુકમ કર્યો કે આનો ઈલાજ તમે અમુક મુદતમાં નહીં શોધી લાવો તો તમને બધાને હું ગદંત મારીશ. તે ઉપરથી બધા વૈદોએ વિચાર કર્યો કે કોઈ ન બની શકે એવી વાત આપડે તેને બતાવે કે નેથી તે આપણો ખ્યાલ મુકે. એમ વિચારી રાજાને કહ્યું કે માન સરોવર ઉપર રાજ હંસ જે મો-

તીનો ચારે ચરે છે અને જે ત્યાંજ રહે છે તેમને લાવીને તેનું તેલ કાઢીને જો કાંઈ તમારે શરીરે ચોપડે તો તમને આ કોઠ મટી જાય. તે ઉપરથી તે રાજાએ પારધીઓને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે મારે રાજહંસ જોઈએ છે માટે તે અમુક મુદતમાં લાવી આપો, નહીં તો તે મુદત પુરી થયે હું તમારી આખી જાતને ગરદન મારીશ. આખી જાત ગરદન મરાય તેના કરતાં ચાર જણનો જીવ જાય તો ખેર ! એમ વિચારી તેઓએ આખી નાતમાંથી ચાર માણસો આગેવાન ઉભા કર્યા અને તેઓ ચાર જણ રાજહંસની તપાસ કરવા ગયા. તેઓએ ધણું વન પસાર કર્યા અને ધણું દુઃખ ભોગવ્યાં ત્યારે છેવટે માનસરોવર ઉપર જઈ પહોંચ્યા. ત્યાં રાજ હંસને દીઠા પશુ તે કાંઈ રીતે હાથમાં આવ્યા નહીં. એક વાર તેમણે જોયું તો ત્યાં કાંઈ સાધુ આવ્યા હશે અને તેમને જોઈને તે હંસ ઉડી ગયા નહીં તેથી તેઓ સાધુને ધીરે છે એમ જાણીને તેઓએ પોતાનો વેશ બદલ્યો અને મરડીઆ ધસી ધોળાં દીલાં કર્યા તથા રાત્રી માટીથી લુગડાં રંગીને પહેર્યા અને શંખલાઓની માળા બનાવી કોટે નાંખી. અને પછી માન સરોવર ફરીને ગયો ત્યારે હંસલીએ હંસને કહ્યું કે પેલા પારધીઓ વેશ બદલીને આપણને પકડવાને પાછા આવ્યા છે માટે ચાલો આપણે ઉડી જઈએ. ત્યારે હંસે કહ્યું કે તે હવે આપણા ઇંદ્રિયો વેશ લઈને આવ્યા છે માટે ઉડી જવું નહીં. તેમના મનમાં કપટ હશે તો તે જાણે, આપણે તો તેમને સાધુ તરીકે માનવા જોઈએ. પછી બંને તેઓ આપણને પકડીને મારી નાખે પણ આપણે તો તેના બાનાને માનવું છે. તેમના પેટની વાત આપણે જોવાની નથી. તે ઉપરથી તે પંખી ત્યાંથી ઉડી ગયાં નહીં અને પેલા વેશધારી સાધુ ત્યાં આવ્યા એટલે ઉભાં તેમની પાસે જઈ તેમને પગે લાગ્યાં, એટલે પેલા પારધીઓએ તેમને પકડી લીધાં અને રાજાને ત્યાં લેઈ જઈને આપ્યાં અને પોતાની આખી નાતને છોડાવી લાવ્યા. પરમેશ્વરને તે ઉપરથી ચીંતા થઈ કે મારા સાધુનો વેશ લઈને તે પારધીઓ માનસરોવર પર ગયા તેથી તે હંસ હંસલીએ તેમને ધીરો જોયો તેઓ પકડાયાં એટલે તેમને રાજાને સોંપ્યાં. જો રાજા તેમને મારીને તેલ કાઢશે તો ધણું અયોગ થશે માટે તેમની સહાયતાએ મારે જલદી જવું, નહીં તો તેમના પ્રાણ નક્કી જશે, તેથી વૈદનું રૂપ લેઈને તે ગામમાં ગયા અને કહેવા માંડ્યા કે કોઠ, રક્તપિત, અથવા જે રોગ હોય તેને હું જલદી મટાડી દઉં છું. માટે કાંઈને વૈદું કરાવવું હોય તો આવો. તેથી લોકોએ તેમને રાજાને ત્યાં મોકલ્યા અને રાજાએ તેમને ધણું સનમાન દેઈ બેસાડ્યા અને પોતાના રોગની હકીકત કહી. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે એ રોગ તો હું સપાટાબંધ મટાડી દેઈશ, પણ આ ગરીબ પંખીને જે મં-ગાવ્યાં છે તેમને તું જલદીથી છોડી દે. તે ઉપરથી તેણે તે બંને પંખીને ઉરાડી દીધાં અને તે વૈદે પોતાની ઝાળીમાંથી એક મુળાડીક કાઢી ધસીને રાજાને ચોપડી દીધું, તેથી તે રાજાનું શરીર કોઠ મટી સોના જેવું કાંતીવાન થયું. તેના શરીર ઉપર ભગવાનનો હાથ ફર્યો તેથી પ-હેલાના કરતાં પણ સુંદર થઈ ગયું, તેથી રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો અને ખુશી થયો અને વૈદને કહ્યું કે તમે કાંઈ ઇનામ માગો અથવા રાજ્ય માગો તથા જે માગો તે આપવા હું તૈયાર છું. ત્યારે વૈદે કહ્યું કે મારે કાંઈ જોઈતું નથી. પણ તું સાધુઓની સેવા કરજે એટલે બસ છે. એમ કહી આગળ જઈને પોતે અંતરધ્યાન થઈ ગયા. રાજાએ તથા બધા લોકોએ પછીથી તે વૈદના રૂપે ભગવાન આવ્યા હતા એમ જાણ્યું, પણ પછી શું કામનું. પેલા ચાર પારધી જેમણે રૂઝ સાધુનો વેશ ધારણ કરી પોતાનાં જીંડાં કૃત્ય કરવા સાર ઢોંગ કર્યો હતો તેમણે વિચાર કર્યો કે આપણા ઢોંગની પ્રતિતી કરીને તે રાજહંસ પંખીઓએ પણ આપણને ધીરો અને આપણી પાસે બંધાયાં. આથી પોતે મોત કપ્પલ કર્યું, તેથી તેમને છોડાવવા સાર ભગવાન

વૈદનું રૂપ લેખને આવ્યા અને તેમને ઊડાવી ગયા. તો જો આપણે સાચા ભાવથી ભગવાનની ભક્તી કરીશું તો આપણને શું શું થાય અને આપણું કેવું ભાગ્ય થશે તે કહી શકાતું નથી. માટે હવે ભક્તિ કરવી એમ વિચારી તેઓ ત્યાંથી બારોબાર વનમાં ગયા અને ખરા પ્રેમથી ધ્વજરની ભક્તિ કરી અને પોતાનો ઝોદાર કર્યો, પણ ઘેર પાછા ગયા નહીં. તેમજ તેની રૈયતે પણ તે ઉપરથી ભક્તિ કરવા માંડી.

મહાજન સદાવૃત્તિનો પ્રસંગ.

એક વાણીઓ સદાવૃત્ત આપનારો અને ભક્ત હતો તેમજ તેની સ્ત્રી પણ તેનીજ હતી. તે બંને રાજ સાધુની સેવા કરતાં. એક વાર એક સાધુ તેમને ઘેર આવ્યો અને તે સ્ત્રી પુરૂષે તેની સારી સેવા કરી, તેથી તેનું મન ત્યાં રહેવાને લલચાઈ ગયું. તેથી તે વાણીઆને ઘેરજ તે જાયું રહ્યો. થોડાક દિવસ વિત્યા બાદ ગામમાં કોઈ ઢેઠાણે લમ હશે તેનો વરઘોડો પાસે થઈને જતો જોઈને તેની વાત તેણે લોકોને પૂછી. લોકોએ કહ્યું કે આ માણસ પરણવા જાય છે. તે સાંભળી તે સાધુને પણ મન થયું કે જાને મારી પાસે પેસો હોત તો હું પણ પરણીને આવી રીતે વરઘોડો ચડાવત. પછી તેણે એક વાર વિચાર કર્યો કે આ વાણીઆનો ઊકરો જે હંમેશાં ધણું ધરાણું પેહેરેલો હોય છે અને જોને મારી સાથે ધણી મોહાવત છે તેને દૂર બોલાવી જઈને મારી નાંખીને ઘાટી દઈને તેનું ધરાણું લેઈ લેઈ તો હું પેશાની માફક પરણી શકું. પછી પોતાની મતલબ સાધવાનો નિશ્ચય કર્યો, અને જો કે તે વાણીઆને તે એકનો એક ઊકરો હતો તોપણ તેને મારવામાં તેને કંઈ ખેદ ઉત્પન્ન થયો નહીં. તથા એક સ તેને ગામ બહાર તેડી ગયો અને તેને મારીને તેનું ધરાણું કાઢી લીધું તથા તેની દાંડી દીધી અને પાછો તે વાણીઆને ઘેર આવીને બેઠો. ધણીવાર મુધી તે ઊકરો ઘેર આવ્યો ત્યારે તેની માએ પોતાના પતી તે વાણીઆને ખબર કરી કે ઊકરો હજી ઘેર નથી ત્યારે વાણીઆએ આખા ગામમાં દંડેરો પીટાવી તપાસ કરાવીને દરબારમાં પહોંચી પણ તેનો કંઈ પતો લાગ્યો નહીં, પણ એક સાધુએ પેલા વાણીઆના સાધુને ત્યાં જાને મારી નાખતાં દુરથી નજરે દોઢેલો હતો તેથી તેણે રાજને આવીને કહ્યું કે એના સાધુ રહે છે તેણેજ તે ઊકરાને મારી નાંખી દાંડી દીધી છે, અને પાછો તેને ઘેર પુ થઈને બેઠો છે. વાણીઆએ તે વાત સાંભળી, રાજને કહ્યું કે આ સાધુએજ મારું માર્યો છે માટે એને બાંધો ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે હું તો ફક્ત વાત કહું છું, મેં કશું કર્યું નથી. ત્યારે વાણીઆએ કહ્યું કે અમારા સાધુએ અમારા ઊકરાને માર્યો ત્યારે શું કામ ચાડી ખાવી પડે છે. તમે તમારે છાનામાના ઘેર જાઓ ? અમારા ન સર્વસ્વ સાધુનું છે, માટે તમારે તેમની નિંદા કરવી નહીં અને કોઈના આમળ આ વાત જા નહીં. એમ કહી તે સાધુને રજા આપી. પછી તે વાણીઓ તથા વાણીઆયુ ઘેર જાવું સાધુને કહ્યું કે આ ધરની બધી સ્ત્રીજ લેખને બીજે ઢેઠાણે મુકવાની તમારે શી રીતે ઊકરાને માર્યો તે વાત કહી કરી. તમારુંજ ખોલું માટે તમે મને કંઈ દોષ નથી. જે બનવાનું હતું એમને શી જરૂર પડી ? ત્યારે તેણે પણે પોતાના પતીને કહ્યું કે

પ્રસન્ન કર્યા અને તેમની પાસેથી મંત્ર ઉપદેશ લીધો. પછી શ્રીકૃષ્ણ જોઈને તેને કહ્યું કે આજથી હવે તારે કોઈ દીવસે લુલ્હમાં પણ કોઈને હરાવવો નહિ અને તે વાત હવે તું તારા હૃદયમાં ધારણ કરી લે, એટલે તેણે તે વાત માથે ચઢાવી. પછી કેશવભટ્ટ દીગવિજયના અભીમાનરૂપી મિથ્યાભારને મુકી દીધો અને પછી લાંથી તે કાશ્મીર ગયો. પછી કાશ્મીરમાં ત્યાં તેણે એકવાર એવું સાંભળ્યું કે મથુરામાં એક મુસલમાન ધણો જળરો પેદા થયો છે અને તે હોંદુઓને વટલાવે છે તથા તેણે ફરખાળ ઉપર એક જંત્ર બાંધ્યો છે અને તે ફરખાળ નીચે થઈને જે નીકળે છે તેને નાગો કરીને તે જીવે છે એટલે જંત્રના પ્રતાપે તેની ઈંદ્રી સુન્નત કરેલી દેખાય છે. એટલે તે તેના મોંમાં થુકીને તેને વટલાવે છે. તે ઉપરથી તે પોતાના હજાર શીષ્યોને લેઈને મથુરા ગયો અને ત્યાં જઈને તેણે પેલો જંત્ર તોડી નાખ્યો. ત્યાર પછી ત્યાંના રાજાને ફરીયાદ કરી એટલે તે રાજાએ પોતાના નોકરોને હુકમ કર્યો કે તમે તે ભોકોને પકડી લેઈને તેમને ઉંડા પાણીમાં ડુબાવી દો. એટલે તેમણે તેમને ડુબાવી માર્યા.

મુલ ॥ છપ્પય છંદ ॥

શ્રીભટ મુલટ પ્રગટ્યો અઘટરસ રસિકગી મનમોહધન ॥
મધુરભાવ રસમિલત લલીત લીલા મુખલિત છબિ ॥
નિરખત હરખત હૃદ પ્રેમવરખત મુકલિત કવિ ॥
લવનીસતારન હેતદેહ દ્રઢ ભક્તિ સખનિનિત ॥
જસુ મુજસ શશિ ઉદે હરત અતિતમ ભ્રમઅમ ચિત ॥
આનંદકંઠ શ્રીનંદ મુત શ્રી વૃષભાન મુતા ભજન ॥
શ્રીભટ મુલટ પ્રગટ્યો અઘટરસ રસિકની મનમોહધન ॥
શ્રીહરિવ્યાસ તેજ હરી ભજનકે દેવીકેં દિક્ષા દઈ ॥
ખેચર નરકી શિષ્ય નિપટ અચિરજ યહુ, આવૈ ॥
વિદિત ખાત સંસાર સંત મુખી કિરતી ગાવૈ ॥
વૈરાગિનિ કે વૃંદ રહન સંગ શ્યામ સનેહી ॥
જયૈં યોગેશ્વરમધ્ય મનોહુ શોભિત વિદેહી ॥
શ્રીભટ ચરન રજ પરસતે સકલ સૃષ્ટિ જકેં નઈ ॥
શ્રી હરિ વ્યાસતેજ હરી ભજનકે દેવિકેં દિક્ષાદઈ ॥

શ્રીભટજીનો પ્રસંગ.

શ્રીભટજી નામના એક મહાત્મા હતા, તે પોતાના ગામથી ફરતાં ફરતાં ચંદ્રધાવલ ગામમાં આવ્યા. ત્યાં એક બગીચો જોઈને તેમણે પોતાનો મુકામ કર્યો. ત્યારે ત્યાં તેની પાસે એક દેવીનું સ્થાનક હતું. ત્યાં કોઈએ એક પશુને લાવીને વધર્યું. એટલે શ્રી ભટજી કે જે મહાગાની હતા, તેમને તે જોઈને ઘણું લાગી આવ્યું, તેથી તેમને ત્યાંનું પાણી પીવું પણ આવ્યું નહિ. તેથી આખી રાત તે ત્યાં જીપ્યા તરસ્યા સુધ રહ્યા. એટલે તેમની ભક્તિના તેજના પ્રતાપથી તે સ્થાનની દેવી કંપી હઠી અને દેહ ધરીને તેમની પાસે આવી અને તેમને કહ્યું કે તમે રસોઈ કરો, જીપ્યા કેમ પડી રહ્યા છો ? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તારા સ્થા-

મુલ ॥ છપ્પય છંદ. ॥

ઉત્કર્ષ તિલક અરૂ હામકો, ભક્ત ઇષ્ટ અતિ વ્યાસકે ॥
 કાહુકે આરાધ મછ કછ મુકર નરહરિ ॥
 વામન ફરસા ધરન સૈતબધન, સૈલ, કરિ ॥
 એકનિકે ઇહ રીતી નેમ નવધાસોં લાયે ॥
 સુકલ સુભાષન સુવન અન્યુતગોત્રીજી લડાયે ॥
 નૌચુન તોરી નુપુર ગૃહો મહત, સલામધિ રાસિકે ॥
 ઉત્કર્ષ તિલક અરૂ હામકો ભક્ત ઇષ્ટ અતિ વ્યાસકે ॥

વ્યાસ ભક્તનો પ્રસંગ.

વ્યાસભક્ત કરીને એક રાજાનો ગાર ધણો અનુરાગી ભક્ત હતો. તે પોતાનું ગામ છોડીને વંદ્રાવન જઈને રહ્યો અને ત્યાં તે ઠાકોર સેવા કરવા લાગ્યો ત્યારે રાજા તેને પાછો તેડવા ગયો પણ તેનું મન ઠાકોરજીની સેવામાં બીજાનું ગયેલું હતું તેથી તે તેની સાથે પાછો ફર્યો નહિ. એક વાર તે ઠાકોરજીની પાધડી બંધાવતો હતો ત્યારે ઠાકોરજીની મૂર્તિ લીસી હતી તેથી પાધડીનો આંટો બરાબર બેસતો આવતો નહોતો અને ખસી જતો તેથી તેને પાધડી બંધતાં અઠળામણુ આવી તેથી તે ઠાકોરજી ઉપર રીસાયો અને ચીડઈને ઠાકોરજીને કહ્યું કે તમે જ્યારે સરખી પાધડી બંધાવતો નથી ત્યારે હવે તે હું બંધતો પણ નથી માટે તમારે ફાવેતો હવે હાથે બાંધી લેજો હું તો મારે આ ચાલ્યો એમ કહી તે મંદીરની બહાર જઈને બેઠો. અને થોડીવાર થઈ એટલે મંદીરમાં આવીને તેણે જોયું તો પાધડી બાંધેલી દીડી. ત્યારે તેણે ઠાકોરજીને કહ્યું કે જ્યારે હું બંધતો હતો ત્યારે તો તમે બાંધવા દેતા નહોતા અને જ્યારે રીસ ચડાવીને હું બહાર જઈને બેઠો ત્યારે તમે કેવી પોતાને હાથે બાંધી લીધી. એવી રીતે પ્રેમને લીધે તેમણે ઠાકોરજી સાથે સાચો ભાવ માની લીધો હતો. એકવાર તેમને ત્યાં કેટલાક સાધુ આવ્યા હતા તેથી તેમની સ્ત્રી તે સાધુની પંગત બેસાડી જમાડતી હતી ત્યાં દુધ પીરસતાં દુધની તરી તેમના બાણમાં પડી ગઈ, કારણ કે તે સૌથી છેલ્લા બેઠા હતા તેથી છેવટના દુધ સાથે તે તરી પડી ગઈ ત્યારે પોતાની સ્ત્રી ઉપર તે ગુસ્સે થઈ ગયા અને તેનો ત્યાગ કર્યો. બધા સાધુ કરતાં તેમને વિશેષ ગણીને મારામાં પતી ભાવ લાવીને અને તરી મુકી અને આ સાધુઓને તો તે સાધુ દુધ આપ્યું માટે તું હવે મારા કામની નથી, માટે હવેથી તારે રસોઈ કરવી નહીં એમ કહી તેનો ત્યાગ કર્યો; ત્યારે તેમની સ્ત્રીએ તેમને કરગરીને કહ્યું કે તેમાં મારો કંઈ દોષ નહોતો પણ છેવટનો ભાગ હતો તેથી તે મલાઈ વાસણમાંથી સરખી પડી માટે એ તે તમને જણી જોઈને આપી નહોતી. પણ તેણે તે કંઈ માન્યું નહિ. બીજા સાધુઓએ પણ તેને ધણું કહ્યું પણ તેણે તે કંઈ મન ઉપર લીધું નહિ. ત્યારે તેણીએ ત્રણ દીવસ સુધી કંઈ ખાધું પીધું નહીં અને જીખી રહી, ત્યારે તે સાધુઓએ તેને કહ્યું કે આ બિચારી સ્ત્રી ત્રણ દીવસથી કંઈ ખાતી નથી તે વાતમાં તેનો કંઈ અપરાધ નહોતો માટે તમે તે માફ કરો? ત્યારે તેણે કહ્યું કે તે કંઈ દંડ આપે તો હું તેને માફ કરું. તે પોતાનાં બધાં ધરણાં વેચીને તેનો પેસો કરીને તે મારા સાધુઓને જો જમાડી દે તો હું તેને પાછી રસોઈ કરવા રજા દઉં. તે ઉપરથી તેને તેમ થયું. ત્યારે તેને રસોઈ કરવાની રજા આપી. એકવાર તેને ત્યાં પોતાની છોકરીનાં લગ્ન આવ્યાં હશે અને

નાત જમાડવી ઘેર પકવાન પાડ્યા હશે, તે તેમના છોકરાએ એક ઓરડામાં બેઠાં હતાં. ત્યારે તેમણે વિચાર્યું કે નાતના વિમુખ લોકો આ પકવાન ખઈ જશે માટે તેના કરતાં જે કાંઈ સાધુ આવે તો હું તેમને તેનાં પોટલાં બંધાવી આપું તો તે હરીજનને મોઢે જાય. એવો તે વિચાર કરતા હતા તેવામાં તેમણે સાધુઓની એક મંડળીને ત્યાં થઈને જતી જોઈ. એટલે તેમણે તેમને પોતાને ત્યાં બોલાવ્યા અને તે વખતે તેમનાં ઘરનાં માણસો કંઈ બહાર ગયેલાં હતાં તેથી તે લાગ જોઈને તેમણે છાનામાનાં તે પકવાન તે સાધુઓને કાઢી આપ્યાં અને તેની ગાંસડીઓ બંધાવરાવીને તેમને વિદાય કર્યા, અને તેમને કહ્યું કે તમે નદીપર ક્ષેપ જઈને તે ખાજો, અહીં ખાશો તો તમને હરકત પડશે. એટલે તે સાધુઓ પોટલાં બાંધીને ગયા. તેમણે એકવાર ઠાકોરજી પાસે હાથમાં વાંસળી ઝલાવીને એક આલણને બ-ક્તિની દ્રવ્યતા કરાવી હતી. વળી એકવાર એક સાધુની ઠાકોર સેવાના સંપુટમાંથી તેના ઠાકોરને ચકલી કરીને ઉડાવી દીધા હતા અને એકવાર તેમણે શરદ્વનમની રાત્રે અખંડ રાસ ગાયો કે જે સાંભળવાને ત્યાં રાધીકાજી પોતે આવ્યાં હતાં જેમના આવવાથી ત્યાં ઓર્ચીતો વિજળીનો એક ચમકારો થયેલો દેખાયો હતો અને તેથી ત્યાં બધાંની આંખો અંજવાઈ ગઈ હતી અને તેથી ત્યાં રાધીકાજી આવ્યાં હશે એવું બધાંને પ્રતિત થયું હતું. અને ત્યાં રા-સમાં નાચતાં નાચતાં તેમના ધુધરા તુટી ગયા હતા ત્યારે તેમણે પોતાની જનોઈ તોડીને તેનાથી ધુધરા બાંધ્યા હતા અને તે જનોઈને તેમણે કહ્યું હતું કે બહુ દહાડાથી મેં તારો બાર વેંઢાવ્યો હતો માટે આજ તું મારા કામમાં આવી. એ પ્રમાણે તેમના સાચા પ્રેમના બાવનો પાર નથી.

એક મહંત તેમનાં વખાણુ સાંભળી તેમની પરીક્ષા લેવા તેમને ત્યાં આવ્યો અને ત્યાં બારણામાં બીડ હતી તેથી તેણે તેમને સંદેશો કહેવરાવ્યો કે તમારે બારણે એક સાધુ આવ્યો છે અને તેને ભોજન કરવું છે. ત્યારે તેમણે તેને કહેવરાવ્યું કે હમણાં જરા થોભો, ઠાકોરજીને ભોગ ધરાવીને તમને જમાડીશું. ત્યારે તેણે કહેવરાવ્યું કે મને ભુખ ધણી લાગી છે અને આંખે અંધારા આવે છે ત્યારે તેમણે ઉતાવળ કરીને ઠાકોરજીને જલ્દી ભોગ ધ-રાવ્યો અને બધા સાધુઓને જમવા બેસાડ્યા, ત્યાં પેલા સાધુને પણ લાડવા મૂક્યા પણ તેને ધણી રીસ ચઢી ગઈ હતી તેથી તેણે લાડવાને પતરાળામાં વાળીને તે ભક્તરાજની છાતીમાં માર્યા અને ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. અને તેમને કહ્યું કે બધા લોકો તારાં વખાણુ કરે છે પણ આજ મેં તને ઓળખ્યો કે તું કેવો પ્રેમી ભક્ત છે! પણ ભક્તરાજે તે વાત કંઈ મનમાં લીધી નહિ પણ ઉછટી તેને સંતની પ્રસાદી મानी તે લાડવા બધા લોકોને ત્યાં આગળ વહેંચી આપ્યા.

એકવાર તેમણે પોતાના ત્રણે છોકરાને પુછ્યું કે તમે શું કામ કરશો ? ત્યારે એકે કહ્યું હું દ્રવ્ય રાખીશ, બીજાએ કહ્યું કે હું રસોઈ કરીશ, અને ત્રીજાએ કહ્યું કે હું સંતની સેવા કરીશ. એટલે તે ઉપરથી તેણે તે ત્રણે કામ તેમને વહેંચી આપ્યાં અને પોતે પછી રાજ રાસ ગાતા રહ્યા.

મુલ ॥ છપ્પય છંદ ॥

શ્રી રૂપ સનાતન ભક્તિ જલ શ્રીજીવ ગુસાંધ સર ગંભીર ॥

વેલા ભજનસુપકવ કપાયન કપહું ન લાગી ॥

વંદાવન દ્રઢભાસ જુગલ ચરનનિ અનુરાગી ॥